THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
TRADES & LABOR COUNCIL TORONTO 25

ווען מען איז ניט געגנוג גוט צו מאכען א טעות

שמאכטען נאָך יעצט די צוויי ארבייטער מארטירער, טאָם מוני און וואָרען ביילינגס, אין געפענגניש פון קאליפאָרניע בלויז דערפאר וואָס די וועלכע האָבען א טעות געמאכט, זענען ניט גרוים געניג צוצוגעבען, אז זיי האָבען א טעות געמאכט.

אויס דער זעלבער אורזאכע זענען סאקא און וואנזעטי אומגעבראכט געוואָרען.

איז דאָך אן אנגענומענע זאך, אז דער סופּרים קאָורט פון אמעריקע, פונקט ווי די יורידישע קאָמיסיע פון פריוויי קאָנסיל אין ענגלאנד קענען קיין טעות'ן ניט מאכען. וואָס־זשע מוט מען אז עס טרעפט זיך און עס ווערט איינמאכט א טעות. נאָך אלעמען זיצען דאָך אין די דאָזיגע אינסטיטוציעס מענשען, איז טאקע שלעכט, דארפען די, וועלכע דאָס אומגליק טרעפט אריינציפאלען אין די אינסטיטוציעס, און אויב א טעות איז געמאכט געוואָרען, דארפען זיי ליידען.

צוגעבען, אז א טעות איז געמאכט געוואָרען, וואָלט דאָך געמיינט קאָמפּראָמעטירען די אינכסטאנציע פון גערעכטיגקייט אין די אויגען פון פאָלק, און דער פרעסטיזש קען ליידען.

די פראָמינענטסטע מענשען פון לאנד, די גאנצע ליבעראָלע און ראדיקאָלע באוועגונג פון אמעריקע האָט זיך אריינגעוואָרפען אין דער אר־בייט צו באפרייען די צוויי ארבייטער מארטירער. צוויי מאָל האָט שוין דער סופּרים קאָורט פון קאליפאָרניע באטראכט די אָפּזאָצ. פעטיציעס נאָך פעטיציעס זענען געשיקט געוואָרען. כמעט די מערסטע עדות, וועלכע זענען אויפגעטראָטען געגען די צוויי פארטשפּטע, האָבען אין אפידייוויטס דערקלערט, אז זיי האָבען פאָלש געשוואוירען, און דאָך ווערען מוני און ביי־לינגס געהאלטען הינטער אייזערנע גראָטעס.

שוין פופצעהן יאָר ווי די ארבייטער מארטירער שמאכטען אין גע־פענגניש. לעצטענס האָט מעיאר וואָקער פון ניו־יאָרק, פאראורזאכט א מענואציע מיט זיין פאָהרען דירעקט נאָך מאקראמענטא צו אפעלירען צום גאָווערנאָר פאר מוני און ביילינגס באפרייאונג.

עס איז ניט וויכטיג צו דער מעיאָר פון ניו־יאָרק האָט געהאט פאָלי־טישע מאָטיוון און האָט פון זיין רייזע געוואָלט ציהען פאָליטישע נוצען פאר זיך. דאָס איז א זאך. וועלכע דארף שפּעטער אָפּגעשאצט ווערען. דאָס וויכטיגסטע איז, אז דאָס איז געווען א שעהנער זשעסט און א וואונ־דערבארע רעקלאמע פאר דער באוועגונג צו באפרייען די ארבייטער מאר־טירער. גאנץ אמעריקע האָט נאָכגעפאָלגט מעיאר וואָקערס רייזע צום גאָווערנאָר פון קאליפאָרניע. אלע האָבען געוואונשען דעם מעיאר דערפאָלג ניט אין פערזענליכע מאָטיוון אין דעם.

וואָס דער רעזולטאט פון דעם מעיאָר'ס רייזע און פון דעם מעיאָר'ס אפיל פאר די צוויי מארטירער איז נאָך ניט גענוי באקאנט, אָבער אז די אייסזיכטען זענען ניט קיין גלענצענדע איז כמעט זיכער. גאָווערנאָר ראָלף האָט געכטען אנאנסירט, אז טאָם מוני וועט ניט באפרייט ווערען אויף "קרימסטעמס". זיי מען האָט דערוואָרט.

מען דארף זיין א גרויסער מענש, מען דארף האָבען מוט צוצוגעבען ווען מען מאכט א טעות און גרייט זיין דעם טעות צו פאר־ריכטען, ניט אכטענדיג ווי שטארק עס זאָל ניט וועה טאָן.

די אויטאָריטעטען אין קאליפאָרניע קענען זיך צו אזא הויך ניט דער־הויבען, אין דערפאר מוזען מוני און ביילינגס בלייבען אין געפענגניש. די צייט איז אָבער ניט ווייט, ווען אזאלכע טעות'ן וועלען מער ניט קענען גע־מאכט ווערען.

מעיאר סטוארט אָהן אַן אפּאזיציע

פריינט און געגנער, אלע גיבען צו, אז דער יעצטיגער מעיאָר פון טאָראנטאָ, וויליאם סטיוארט, איז כארעכטיגט צו א צווייטען טערמין אלס מעיאר פון טאָראנטאָ. אָהן וועלכער עס איז אפּאָזיציע.

מעיאָר סטיוארט איז דערוועהלט געוואָרען אין יאנואר, 1931, מיט א זעהר קלייגער מערהייט צום העכסטען אמט אין שטאָדט, זייענדיג בלויז אן אלדערמאן, אָהן וועלכער עס איז העכערער דערפאהרונג אין שטאָדטישע געשעפטען, ניט האָבענדיג אפילו די דערפאָרונג פון א קאָנסטאָבלער. ער האָט דאָן באזיגט א קלוגען שטארקען קאמפּיינען, וועלכער איז פריהער געווען ניט נאָר פאר יאָרען און יאָרען א פארטרעטער אין סטטי קאָנסיל, נאָר איז צוויי יאָר געווען מעיאָר פון שטאָדט.

מעיאָר סטיוארט האָט באזיגט סעם מעקברייד'ן נאָך א זעהר שאר־פען קאמפּיין. סטיוארט'ס געגנער האָבען אים אטאקירט אויפ'ן גרונט וואָס ער האָט ניט קיין אדמיניסטראטיווע דערפאהרונג. זיי האָבען געשריהען, אז ער וועט ניט וויסען זוי אזוי אָנצופירען די שטאָדטישע געשעפטען און די שטאָדט וועט ליידען.

בלויז איין יאָר איז אריבער זיים דאָן. די ערשטע ציימונג איז גע־ווען די "מעיל ענד עמפּייר". א פריהמאָרגען ציימונג, וועלכע איז ארויסגעקו־מען מיט א פאָדערונג, אז מעיאָר סטיוארט זאָל אָהן וועלכער עס איז אפּאָ־זיציע באקומען א צווייטען טערמין אלס מעיאָר.

גלייך נאָכדעם איז ארויסגעקומען מר. סעם מעקברייד, וועלכען מר. סטיוארט האָט באזיגט, און עפענטליך דערקלערט, אז ער אליין איז פאר דעם מר. סטיוארט זאָל דערוועהלט ווערען איינשטימיג פאר א צווייטען טערמין.

"די דיילי סטאר", וועלכע איז געווען סטיוארט'ס שטארקסטע גע־גנערין, איז ערשט נעכטען ארויסגעקומען עדיטאָריעל מיט א פאראלאנג, אז דער מעיאָר זאָל באקומען אן אקלאמאציע.

די דאָזיגע אלע פאקטען ווייזען כלויז איין זאך: מר. סטיוארט'ס גרויסע פעהיגקייטען אלס מעיאָר.

פון אן איינפאכען, גאנץ אומבאקאנטען אלדערמאן, איז ער געשטי־גען צום מעיאָר שטוהל, און מיט זיין קליינע דערפאָרונג האָט ער באוויזען צו פיהרען די שטאָדטישע ענינים אזוי, אז אלע, אָהן אונטערשייד, פאָדע־רען קיינער זאָל ניט וואָגען זיך צו שטעלען אלס קאנדידאט געגען דעם מעיאָר אין די קומענדע מוניציפּאלע וואלען.

דאָס איז דער גרעסטער קאָמפּלימענט, וועלכער קען געמאכט ווערען דעם העכסטען בעאמטען פון אזא גרויסער שטאָדט ווי טאָראָנטאָ איז, און דאָס ווייזט ווי גרויס דעם מעיאָר'ס פארד נסטען זענען, אז זיינע גרעסטע געוועזענע געגנער פאָדערען עס.

מעיאָר סטיוארט איז אן ענערגישער אין פראקטישער אדמיניסטרא־טאָר. פון דעם ערשטען טאָג וואָס ער האָט איבערגענומען די פיהרונג פון דער שטאָדט טאָראָנטאָ, האָט ער זיך מיט אלע קרעפטען אריינגעוואָרפען אין דער ארבייט, גאנץ אונדערשראָקען, ניט שטייכלענדיג צו קיינעם. האָט ער אנגעפירט מיט דער פארוואלטונג אין דערפאר קומט אים גאָר א סך קרעדיט.

מעיאָר סטיוארט האָט געקוקט אויף זאכען ווי זיי זענען, און האָט דירעקטירט די ארבייט לויט ער האָט פארשטאנען, און שוין דערפאר אליין האָט ער פארדינט דעם גרויסען כבוד, וועלכער ווערט אים צוגעטיילט דאָס יאָר. ניט קיין סך מעיאָרס אין טאָראָנטאָ האָבען אזא כבוד באקומען.

מעיאָר סטיוארט איז פון די ווייניג געעהלטע פאר אזא כבוד.

קרימינאלאניע

(מעגליכע שמועסען)
פון יצחקי

פון מעסילאָ, אהייא, קומט גאָר א טשיקאווע שטיקעל נייעס.

האָוואַרד באָאָ, א דרייסיג יאָריגער יונגערמאן פון עיקראָן האָט דורכגעמאכט אן אפּעראציע אויפ'ן מאָרך אין דעם מע־לסיאָ'ער האָספּיטאל פאר משוגעים.

וואָלט דאָס איינענטליך ניט געקענט באטראכט ווערען אלס א וואונדער היינטי־גע צייטען, איבערהויפּט ווען די מעדיצין האָט שוין דערגרייכט צו גאָר א הויכען שטאפעל פון דערפאָלג, ווען מען באָ־קענט זיך אבער מיט'ן כאראקטער פון דער דאָזיגער אפּעראציע, בלייבט מען שטעהן אביסעל פארגאפט.

— איז ווירקליך אזעלכעס מעגליך?

— מוז מען זיך פרעגען..

באָאָ, וועלכער איז א געוועזענער סטודענט פון'ם שיקאָגאָר אוניווערזיטעט, איז נאטירליך, א גאנץ אינטעליגענטער יונגערמאן. ער האָט אבער געליטען פון א מאניא צו ברעכען געזעצען. ער האָט גע־פיהלט א מאָרגע באפרידיגונג צו טאָן זאָ־כען וועלכע זענען פונ'ם געזעץ פארבאָ־טען.

און איינער פון זיינע באליעבטסטע מיטלען צו ברעכען דאָס געזעץ איז געווען דורך פעלשען טשעקס.

ניט איין מאָל איז דער יונגער, אינ־טעליגענטער האָוואַרד באָאָ ארעסטירט געוואָרען פאר דעם, אבער ער האָט יעדעס מאָל זיך פארטיידיגט דערמיט וואָס ער איז א קרבן פון דער מאניא. עס איהם איהם דאָס צו טאָן, האָט ער געזאָגט, און ער האָט געוויינט.

דאָס איז אזוי געווען ביז מיט עטליכע מאָנאטען צוריק. איצט, זאָגט באָאָ, אז ער איז פולשטענדיג קורירט געוואָרען פון דער דאָזיגער מאניא, און צו פארדאָנקען האָט ער דר. ארטור ג. האיר, דער סופּער־אינטענדענט פון דעם "מעסילאָ סטייט האָספּיטאל פאר דר. אינסעין", וועלכער האָט מיט דער הלוף פון דער אפּאָזיציע, באוויזען צו באפרייען באָאָ'ס מארך פון יענער רייצונג וועלכע האָט זיך אויסגע־דריקט אין א פארלאנגען צו קרימינאלי־טעט.

* * *

מען מוז מודה זיין אז דאָס איז ווירק־ליך זעהר א זעלטענע אפּעראציע. און פאר דעם ברייטען מערציגנישען פעלד איז דאָס א דערגרייכונג וועלכע האָט, אפשר צו זיך קיין גלייכען ניט.

שוין לאנג איז אין דער מערציגני־שער וועלט אנגענומען אלגעמיין אונטער בוהט'ע ניט צווייוויטיגע לאָוונגען פון איינגעדרונגען פאָראָמען אויף אירען און דר באָהאנדלונג אויף דער דאָזיגער מיטעל ניט קענען אָנ־נעווענדעט ווערען אויף אנדערע ליידענדע פונקט אזוי ווי עס איז אָנגעווענדעט גע־וואָרען אין דעם דאָזיגען ספּעציפישען פאל?

עס קאן אויך זיין אז דער דאָזיגער עקספּערימענט זאָל מיט דער צייט ארייג־ברענגען א ראדיקאלע איבערקעהרונג אין דער גאנצער תורה פון קרימינאלאָגיע, אנשטאט צו מאכען א מענשען מיט די פון מעסילאָ, אהייא, קומט גאָר א טשיקאווע שטיקעל נייעס.

האָוואַרד באָאָ, א דרייסיג יאָריגער יונגערמאן פון עיקראָן האָט דורכגעמאכט אן אפּעראציע אויפ'ן מאָרך אין דעם מע־לסיאָ'ער האָספּיטאל פאר משוגעים.

וואָלט דאָס איינענטליך ניט געקענט באטראכט ווערען אלס א וואונדער היינטי־גע צייטען, איבערהויפּט ווען די מעדיצין האָט שוין דערגרייכט צו גאָר א הויכען שטאפעל פון דערפאָלג, ווען מען באָ־קענט זיך אבער מיט'ן כאראקטער פון דער דאָזיגער אפּעראציע, בלייבט מען שטעהן אביסעל פארגאפט.

— איז ווירקליך אזעלכעס מעגליך?

— מוז מען זיך פרעגען..

באָאָ, וועלכער איז א געוועזענער סטודענט פון'ם שיקאָגאָר אוניווערזיטעט, איז נאטירליך, א גאנץ אינטעליגענטער יונגערמאן. ער האָט אבער געליטען פון א מאניא צו ברעכען געזעצען. ער האָט גע־פיהלט א מאָרגע באפרידיגונג צו טאָן זאָ־כען וועלכע זענען פונ'ם געזעץ פארבאָ־טען.

און איינער פון זיינע באליעבטסטע מיטלען צו ברעכען דאָס געזעץ איז געווען דורך פעלשען טשעקס.

ניט איין מאָל איז דער יונגער, אינ־טעליגענטער האָוואַרד באָאָ ארעסטירט געוואָרען פאר דעם, אבער ער האָט יעדעס מאָל זיך פארטיידיגט דערמיט וואָס ער איז א קרבן פון דער מאניא. עס איהם איהם דאָס צו טאָן, האָט ער געזאָגט, און ער האָט געוויינט.

דאָס איז אזוי געווען ביז מיט עטליכע מאָנאטען צוריק. איצט, זאָגט באָאָ, אז ער איז פולשטענדיג קורירט פון דער מאניא. דער דאָזיגער מאניא, און צו פארדאָנקען האָט ער דר. ארטור ג. האיר, דער סופּער־אינטענדענט פון דעם "מעסילאָ סטייט האָספּיטאל פאר דר. אינסעין", וועלכער האָט מיט דער הלוף פון דער אפּאָזיציע, באוויזען צו באפרייען די ארבייטער מאר־טירער. גאנץ אמעריקע האָט נאָכגעפאָלגט מעיאָר וואָקערס רייזע צום גאָווערנאָר פון קאליפאָרניע. אלע האָבען געוואונשען דעם מעיאָר דערפאָלג ניט פערזענליכע מאָטיוון אין דעם.

וואָס דער רעזולטאט פון דעם מעיאָר'ס רייזע און פון דעם מעיאָר'ס אפּיל פאר די צוויי מארטירער איז נאָך ניט גענוי באקאנט, אבער אז די אייסזיכטען זענען ניט קיין גלענצענדע איז כמעט זיכער. גאָווערנאָר ראָלף האָט געכטען אנאנסירט, אז טאָם מוני וועט ניט באפרייט ווערען אויף "קרימסטעמס". זוי מען האָט דערוואָרט.

מען דארף זיין א גרויסער מענש, מען דארף האָבען מוט צוצוגעבען ווען מען מאכט א טעות און גרייט זיין דעם טעות צו פארריכטען, ניט אכטענדיג ווי שטארק עס זאָל ניט וועה טאָן.

די אויטאָריטעטען אין קאליפאָרניע קענען זיך צו אזא הויך ניט דער־הויבען, אין דערפאר מוזען מוני און ביילינגס בלייבען אין געפענגניש. די צייט איז אבער ניט ווייט, ווען אזאלכע טעות'ן וועלען מער ניט קענען גע־מאכט ווערען.

מעיאר סטוארט אָהן אַן אפּאזיציע

פריינט און געגנער, אלע גיבען צו, אז דער יעצטיגער מעיאָר פון טאָראָנטאָ, וויליאם סטיוארט, איז כארעכטיגט צו א צווייטען טערמין אלס מעיאר פון טאָראָנטאָ. אָהן וועלכער עס איז אפּאָ־זיציע.

מעיאָר סטיוארט איז דערוועהלט געוואָרען אין יאנואר, 1931, מיט א זעהר קלייגער מערהייט צום העכסטען אמט אין שטאָדט, זייענדיג בלויז אן אלדערמאן, אָהן וועלכער עס איז העכערער דערפאהרונג אין שטאָדטישע געשעפטען, ניט האָבענדיג אפילו די דערפאָרונג פון א קאָנסטאָבלער. ער האָט דאָן באזיגט א קלוגען שטארקען קאמפּיינען, וועלכער איז פריהער געווען ניט נאָר פאר יאָרען און יאָרען א פארטרעטער אין סטטי קאָנסיל, נאָר איז צוויי יאָר געווען מעיאָר פון שטאָדט.

מעיאָר סטיוארט האָט באזיגט סעם מעקברייד'ן נאָך א זעהר שאר־פען קאמפּיין. סטיוארט'ס געגנער האָבען אים אטאקירט אויפ'ן גרונט וואָס ער האָט ניט קיין אדמיניסטראטיווע דערפאהרונג. זיי האָבען געשריהען, אז ער וועט ניט וויסען זוי אזוי אָנצופירען די שטאָדטישע געשעפטען און די שטאָדט וועט ליידען.

בלויז איין יאָר איז אריבער זיים דאָן. די ערשטע ציימונג איז גע־ווען די "מעיל ענד עמפּייר". א פריהמאָרגען ציימונג, וועלכע איז ארויסגעקו־מען מיט א פאָדערונג, אז מעיאָר סטיוארט זאָל אָהן וועלכער עס איז אפּאָ־זיציע באקומען א צווייטען טערמין אלס מעיאָר.

גלייך נאָכדעם איז ארויסגעקומען מר. סעם מעקברייד, וועלכען מר. סטיוארט האָט באזיגט, און עפענטליך דערקלערט, אז ער אליין איז פאר דעם מר. סטיוארט זאָל דערוועהלט ווערען איינשטימיג פאר א צווייטען טערמין.

"די דיילי סטאר", וועלכע איז געווען סטיוארט'ס שטארקסטע גע־גנערין, איז ערשט נעכטען ארויסגעקומען עדיטאָריעל מיט א פאראלאנג, אז דער מעיאָר זאָל באקומען אן אקלאמאציע.

די דאָזיגע אלע פאקטען ווייזען כלויז איין זאך: מר. סטיוארט'ס גרויסע פעהיגקייטען אלס מעיאָר.

פון אן איינפאכען, גאנץ אומבאקאנטען אלדערמאן, איז ער געשטי־גען צום מעיאָר שטוהל, און מיט זיין קליינע דערפאָרונג האָט ער באוויזען צו פיהרען די שטאָדטישע ענינים אזוי, אז אלע, אָהן אונטערשייד, פאָדע־רען קיינער זאָל ניט וואָגען זיך צו שטעלען אלס קאנדידאט געגען דעם מעיאָר אין די קומענדע מוניציפּאלע וואלען.

דאָס איז דער גרעסטער קאָמפּלימענט, וועלכער קען געמאכט ווערען דעם העכסטען בעאמטען פון אזא גרויסער שטאָדט ווי טאָראָנטאָ איז, און דאָס ווייזט ווי גרויס דעם מעיאָר'ס פארד נסטען זענען, אז זיינע גרעסטע געוועזענע געגנער פאָדערען עס.

מעיאָר סטיוארט איז אן ענערגישער אין פראקטישער אדמיניסטרא־טאָר. פון דעם ערשטען טאָג וואָס ער האָט איבערגענומען די פיהרונג פון דער שטאָדט טאָראָנטאָ, האָט ער זיך מיט אלע קרעפטען אריינגעוואָרפען אין דער ארבייט, גאנץ אונדערשראָקען, ניט שטייכלענדיג צו קיינעם. האָט ער אָנגעפירט מיט דער פארוואלטונג אין דערפאר קומט אים גאָר א סך קרעדיט.

מעיאָר סטיוארט האָט געקוקט אויף זאכען ווי זיי זענען, און האָט דירעקטירט די ארבייט לויט ער האָט פארשטאנען, און שוין דערפאר אליין האָט ער פארדינט דעם גרויסען כבוד, וועלכער ווערט אים צוגעטיילט דאָס יאָר. ניט קיין סך מעיאָרס אין טאָראָנטאָ האָבען אזא כבוד באקומען.

מעיאָר סטיוארט איז פון די ווייניג געעהלטע פאר אזא כבוד.

די בלוטיגע אנפאלען אויף אידען אלס פראָבע־מאנערען פון דער פּוילישער ענדעציע אין קאמף מיט דער פּוילישער רעריערונג

פון דעפּ. דר. ראָזמארין, (וויצע פּאָרזיצער פון אידישען "קאָלא")

מיר האָבען אין די לעצטע יאָהרען געלעבט אין פּוילען אין דער איבערצייגונג, אז אויפ'ן געביט פון די גענעזיס־טיגע באציהונגען צווישען דער אידישער און פּוילישער געזעלשאפט, איז לכל־הפּחות געקומען א געוויסער ענטשפּאנונג. עס האָט זיך אונז אויסגערוכט, אז די אזוי טרויעריג באריהמטע פּעריאָדען פון פּאָ־גראָמען אויף אידען, פון גיפטיגער אנטי־סעמיטישער העצע, פון ברוטאלע אנפאָ־לען אויף דער אידישער מינדערהייט פון דער מדינה — זיינען שוין גענצליך און אויף אייביג פארשוואונדען. מיר האָבען נעטראכט, אז ענדליך האָט די פּוילישע באפעלקערונג פארשטאנען דעם עלעמענ־טאָרען לעבענס אמת, אז מען קען ניט לעבען אין אנגעשטרענגטע באציהונגען און אין אן אויפהערליכען קאמף מיט א באפעלקערונג וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אלף פּראָצענט פון דער נאָנצער לאָנדעס באפעלקערונג. מיר האָבען געגלויבט אז די פּוילישע פּאָליטישע ארבאָנטע, וועלכע זענען געווען אויפהערליכע פון אנטיסעמיטישער העצע, וועלכע זאָל טראָגען א ריין־בלוט'ען פּאָגראָם כאָ־ראקטער און וואָס זאָל דערפיהרען צו בע־פאלען און שלאָגען די אידישע בירגער, צו כב־שאָלאָ־מעכען אָפּזאָצ. צו כב־ווייטיגען מיט כח, מיט די ברוטאלסטע, ווילדעסטע אנפאלען דער רוהיגער אידי־שער שטודירענדער יונענד פון די שולען, אין וועלכע זי איז מיט אזוי פיעל אנ־שטרענגונגען ענדליך געלונגען אריינצו־קריגען זיך.

די געשעהענישען אין פּוילען אין די לעצטע טעג האָבען אונז איבערצייגט, אז מיר האָבען געלעבט אין א געוויסען טעות, אז מיר האָבען איבערגעטריבען. אין דער אפשאָצונג ניט נאָר פון די עלעמענטאָרע מאָראַלישע געפיהלען נאָר אנאָר פון דער מלוכה'שער פּאָראנטוואָרטליכקייט פון דעם פּוילישען ענדעקישען לאָגער. זיי, די פּוילישע ענדעקעס, האָבען זיך גאָרניט אויסגעלערענט און כלל זיך ניט געענ־דערט.

דאָס, וואָס איז פאָרגעקומען די לעצ־טע טעג אין פּוילען, דאָס ארגאניזירען טויזענטער יונגעלייט אונטער בוהט'ע ניט צווייוויטיגע לאָוונגען פון איינגעדרונגען פאָראָמען אויף אידען און די באציהונגען אָט די לאָזונגען אויבערצוטראגען פון די אונווערזיטעטען אויס, אין וועלכע עס איז געמאכט געוואָרען דער דעביוט אויף דעם נעביס, אין גאס אויס, אין די פּוי־לישע שטעדט און שטעדטלאך, דאָס דאָרף און וועט פאר אונז דיענען אלס וואָרנונג און באוויז.

די געשעהענישען פון די לעצטע טעג האָבען אונז קודם כל ניט צווייוויטיג באָ־וויזען, אז די פּוילישע ענדעציע אין איהר פּאָליטישען קאמף באראכטיגט ניט און שטעלט זיך כלל ניט אפ פאר קיין שום מאָטיוון פון עטישען כאראקטער און רעכענט זיך כלל ניט מיט די אינטערע־סען און דעם פּרעסטיזש פון פּוילען און אויסלאנד — און מאכט אויך אפ אויף לחבא מיט אָט אזעלכע "קליינינקייטען" כלל זיך ניט רעכענען און אין באטראכט זיי ניט צו נעהמען. די פינסטערסטע און די אונפאראנטוואָרטליכסטע דעמאגאָגיע דינט פאר איהר, אלס פאָרם פון אזוי זיך צו ערווערבען די מאסען, אלס איינציגער מאָטיוו און וועג־ווייזער פאר איהר פּאָ־ליטישען קאמף.

דער עקאָנאָמישער קריזיס אין פּוי־לען נעהמט אָן ישרען טאָג שרעקליכערע פאָרמען. די אָרימקייט איז געוואָרען די איבעראל און איבער אלץ הערשענדע. עס איז שוין היינט צו טאָג ניטא קיין איין אן איינציגע שיכה, וואָס זאָל ניט ליידען, אין דער שטארקסטער מאָס, פון דעם שוין עטליכע יאָהר הערשענדען עקאָנאָמישען קריזיס.

אין א פארשטענדליכע זאך, אז אין אזעלכע אָנגעשטרענגטע און מרה שחורה־טאָגטע און פּרעכיטערטע באדינגונגען, קען יעדע געזעלשאפטליכע באוועגונג, פון וועלכען באראכטער זי זאָל ניט זיין, אָנ־נעהמען זעהר געפעהרליכע, כלל ניט פאראויסגעזעהענע פאָרמען. פאר דער גאנצער מלוכה, מען קען נאָך אין אזעלכע באדינגונגען ניט פאראויסזעהען וואָסער וועגדונג עס קענען אָנגענעהמען אפילו די קלענסטע עפענטליכע אויסטרעטונגען.

פאר דער ענדעציע, פאר אָט דער פּוילישער נאציאָנאליסטישע פראקציע, וואָס האלט אין איין פראקלאמירען איהר בריטיקייט איבערצוגעהען אין איהרע הענט דעם מלוכה־רודער פון פּוילען און וועלכע האלט זיך, אלס די איינציג באר־פענע דערצו — האָט קיין שום וויכטיג־קייט, ווי עס וויזען אויס, דער פאקט, וואָס די בלוטיגע אָנפאלען אויף אידען קענען ברענגען פיעל שאדען דער גאנצער מדינה און מיט דער צייט ווערען גערוי־טעט קענען איהר, זי קען ביי זיך ניט פּולן מוותר צו זיין אויף אזא פיין און לייכט פערדעל, ווי דאָס איז פאר איהר די אנטיסעמיטישע העצע.

אין אלע צייטען ווען דער ענדעקי־שער לאָגער איז אביסעל אפּגעשוואכט גע־וואָרען, האָט מען זיך געגענומען צו דעם אויסגעפּרובירטען מיטעל צוריקצוגעוויינען "פּובליסיטי" — צו רייטען אויף דעם אנטיסעמיטישען פערדעל. מען האָט זיך ניט אפּגעשטעלט פון די ברוטאלסטע פאָגראָם־רופען אין די אזוי שווערע און פאראכטערליכע צייטען, וואָס פּוילען לעבט היינט צו טאָג איבער.

איך האָב שוין דערמאָהנט, אז פּוי־לען, אין אלגעמיין לעבט איבער צייטען, פון לאנג־ניט־בעאבאכטעטען אין איהר נויט און גרויזאמען מאָרמיקייט. אָבער נאָך שרעקליכער ווי די אלגעמיינע לאָגע פון לאנד איז די לאָגע פון דער אידישער באַ־פעלקערונג. ווען מען קוקט זיך צו צו דעם, וואָס עס טוט זיך אפ אויף דער אר־דישער גאס אין פּוילען — נעהמט ארום א שרעק און א ציטער ידען מענשען. אין מען מוז זיין פריי פון די מינדערסטע עטיק און מענשליכקייט געפיהלען דוקא אין אזעלכע טעג, אין טעג ווען ביי דער אידישער באפעלקערונג האלטען זיך אין איין ארויסגלייטשען איהרע עקזיסטענץ־יסודות ארויסצורופען געשעהענישען וואָס שטעלען אויעק אין סכנה דאָס לעבען פון דער אידישער נויט־ליידענדער באפעלקע־רונג און צו באנוצען זיך מיט מיטלען פון די ברוטאלסטע געוואלד טהאטען.

אין די פּאָליטישע קרייזען פון פּוילען לאָזען זיך הערען שטימען, אז די ענדע־קעם האָבען פּראָווייצירט די בלוטיגע גע־שעהענישען, ווייל דאָס איז דער איינצי־גער מיטעל פון זייער פארביסענעם קאמף מיט דער היינטיגער פּוילישער רעגיערונג. מען זאָגט אפילו אז אָט די בלוטיגע גע־שעהענישען זאָלען דיענען פאר דער ענ־דעציע אלס א מין מאָנעווער.

מען האָט געוואָלט פּרובירען די בוחות און כדי עוועגטעוועל זיי אָנווענדען אויף א ברייטערען שליאך, פאר דעם ענדליכען קאמף מיט דער היינטיגער פּוי־לישער רעגיערונג. מיר ווילען זיך ניט אריינלאָזען אין א גרינדליכער אפשאצונג פון אָט די בלאנגען, וואָס האָבען איבע־ריגענס גאנץ גענוי און באגרינדעטע באשטעטיגונגען. דאָס וואָלט אויף זייט פאר־פהרטיג. אָבער עס דארף מיט די פאָ־סיגע אויסדרוקען געשטעמפּעלט ווערען אָט דאָס מאכען די אידען אלס "שעיר לעזאזל" אין דעם אינערליכען פּאָרטיי קאמף פון פּוילען. דאָס דארף באצייכענט ווערען אלס ברוטאלסטער, נידעריגסטיגס־טער, און העכליכסטער מיטעל פון פיהרען א פּאָליטישען קאמף.

מען האָט לכתחילה די בלוטיגע אנ־פאלען אויף אידען באמיהט זיך צו באר־גרינדען מיט דעם קאמף דער פּוילישער ענדעציע פאר "נומערוס קלאָוזוס" ווי אויך אלס פּראָטעסט געגען דעם וואָס אידען שטעלען ניט צו קיין מתים אין דער גע־וואנשענער מאָס. עס איז ניטאָ קיין גרעסערער שקר און א גרעסערע שווינד־לערישע דעמאגאָגיע ווי דאָס אפּערירען מיט אזעלכע ארט לאזונגען. עס איז דאָך פאר אן אידישע מעדיצינישע פעהיגקייט, אז פאר די פּוילישע סטודענטען אמעטהרסטען אז פאקטיש אכט, כאפּט ממש ארום א שרעק דער־מאָנענדיג זיך, אז אָט דר יוגעלייט דארפען עס מיט דער צייט זיין די יעניגע וואָס וועלען שטעהן אין שפּיץ פון פּוי־לישען פאָלק, געוועלטיגען און אָנפיה־רען מיט דער מדינה. א ציטער נעהמטס ארום ווען מען דערמאָהנט זיך, אז זיי דארפען דאָס זיין די גייסטיגע, קולטורע־לע עליטע פונ'ם פּוילישען פאָלק אין דער נאָהענטסטער צוקונפט און אז אין זייערע הענט וועט זיך דאָס געפיהרט די געשטאל־טונג פון אידישען לעבען אין פּוילען.

איך וויל אין דעם ארטיקעל זיך ניט אפּשטעלען אויף דער שטעלונג פון די פּוי־לישע אונווערזיטעטס פאקולטעטען וואָס זיינען געשטאנען אויף דער געוואונשענער הויך. אויף וועלכער עס האָבען געדארפט שטעהן די פּיאָנערען און אפּוטרופּסים פון וויסענשאפט און קולטור, אין אין פיעל פאלען זאָגאר מיט א צניישער רוהיגקייט באמיהט צו פארדעקען די סקאנדאליעזע און באראבארישע ווילדע מעשים פון די

(פארזעצונג אויף פייזיש 3)

פאר צוקערטע סענסאציעס

(במקום פעליעטאָן)
פון אברהמיל.

1.

א "היטלערישע" קאָנפערענץ באשלאָסען האָט אין העסען, אז דאָס פארמעגען דייטשלאנד'ס ווערט פון אידען "אויסגעפרעסען"...

"נקמה"! — האָט באשלאָסען דאָרט דערפאר דער "שווארצער" בית־דין: באַ־נגנב'עט האָבען קריסטען־קלערקס די קהלה דאָן אין דרעזדען.

2.

א בוטלעגער, וואָס זיצט אין דזשייל, באקעמפט האָט שטארק דעם קריזיס און פון זיין "צעל" אזש אנגעפירט אויך ווייטער די "ספּיק־איז'ס"...

זיין שטראָף־טערמין פארלענגערט איז דערפאר אויף אכצעהן מאָנאָט, הגם ער ווערט א פריי איז פאר דער "קונץ", וואָס קיינער קען ניט!...

3.

צוויי סענאטארען אויף זיך האָבען א "פעקעל" מיט א באנדעל — ווייל זיין האָבען ביי דאההבוירג'ן "פארצוקערט" א מיליאָנדעל.

און דאָן איז סענאט אנטירט ברוטאלסטע מיטלען וועט אן אפּעראציע דורכגעפירט ווערען, און פון דעם נעכטיגען פארברעכער וועט מארגען ווערען אן אנ־שטענדיגער, געזעץ־ליבענדער בירגער.

ווער ווייסט?

היינטיגע צייטען זענען דאָך אלע אונמעגליכקייטען מעגליך געוואָרען...

פאר איינפירען טריפען,
— צו גונסטען פון דעם צוקער־טראָסט — אויף פרעמדע צוקער־שיפען.

און איינער פון די סענאטארען איז דער באריהמטער דייוויס, וואָס האָט געלאָזט די "עליענס" פארפאלגען מעהר. ווי גנבות...

און ווער וואָלט עס אויף אזא פארשוין געגלויבט? געהט זייט א טרעפער! דער צוקער־העלד האָט "פרעמדע" ליעב כמעט אזוי, ווי פעפער...

4.

דער רב מיילאנער האָט געכאפּט א שמועס לעצטען חודש אין "וואטיקאָן" זעלבסט מיט'ן פּאפּסט און גראד אויף לשון־קודש.

ער האָט דעם "פּאטער־הייליגען" פון אלע גרעסטע לענדער באדאנקט פאר זיין פארדאמען די "רעפארס פון קאָלענדער".

א פיינע זאך! א כבוד אויך און ניט נאָר פאר מילאנער יאהודים, נאָר אפילו פאר די פּראָסטע גאליציאנער!

נאָר איין זאך האָט פארגעסען דער ראבינער איהם דערצעהלען, ווי זיינע קאטאליקען היינט פּאנראמעווען אין פּוילען.

און איהם באדאנקען, וואָס ער האָט נאָר אויסגענוצט זיין "תקיפות" צו שעלטען די סאוויעטען בלויז פאר רעליגיעזע "ריפות!"...

5.

אין "לארענס" סטרייקען ארבייטער, אין קיובא — סטרייקען "באסעס", און ביידע סטרייקען, צוליעב די "געשניטענע" פרנסות.

מיר מיינען ניט די "באסעס", וואָס די ארבייטער "סעקירען", נאָר "באסעס", וואָס מיט "געזאָלען" פארפיהרען פאסאזשירען.

נאָר וואָס איז דען דער אונטערשייד? ווען רעדער זיך ניט ריהרען, דאָן קענען ביידע "באסעס" מעהר דעם עולם ניט פארפיהרען . . .

6.

די פעלקער־ליגע זי ווערט פארברענט — נאָר, ליידער, בלויז פאר קנאה: איהר פרומען "דזשאב" אוועקגערויבט האָט פּלוצלונג מוסאליני . . .

דער מאן, וואָס האָט קיין קריעגס־געוועהר ניט אויפגעהערט צו שמידען, האָט פּלוצלונג זיך צו'דרשן'ענט אויף די כלים ווענען... פריערען.

א בת־קול פון דער'הרג'עטען און שטאלצען מאטעאטי רופט אויס, אז אויך "אין פרידען רוהט" זיין קעמפערישע "טאטע"...

7.

דעטראָיטער פּאליסמען, וואָס די "אָרדנונג" היטען דארפען, אויף "ארבייטסלאזע־מארשען